„Prorok” we własnym kraju

Konspekt lekcji religii na podstawie filmu
o bł. kardynale Stefanie Wyszyńskim „Prorok”

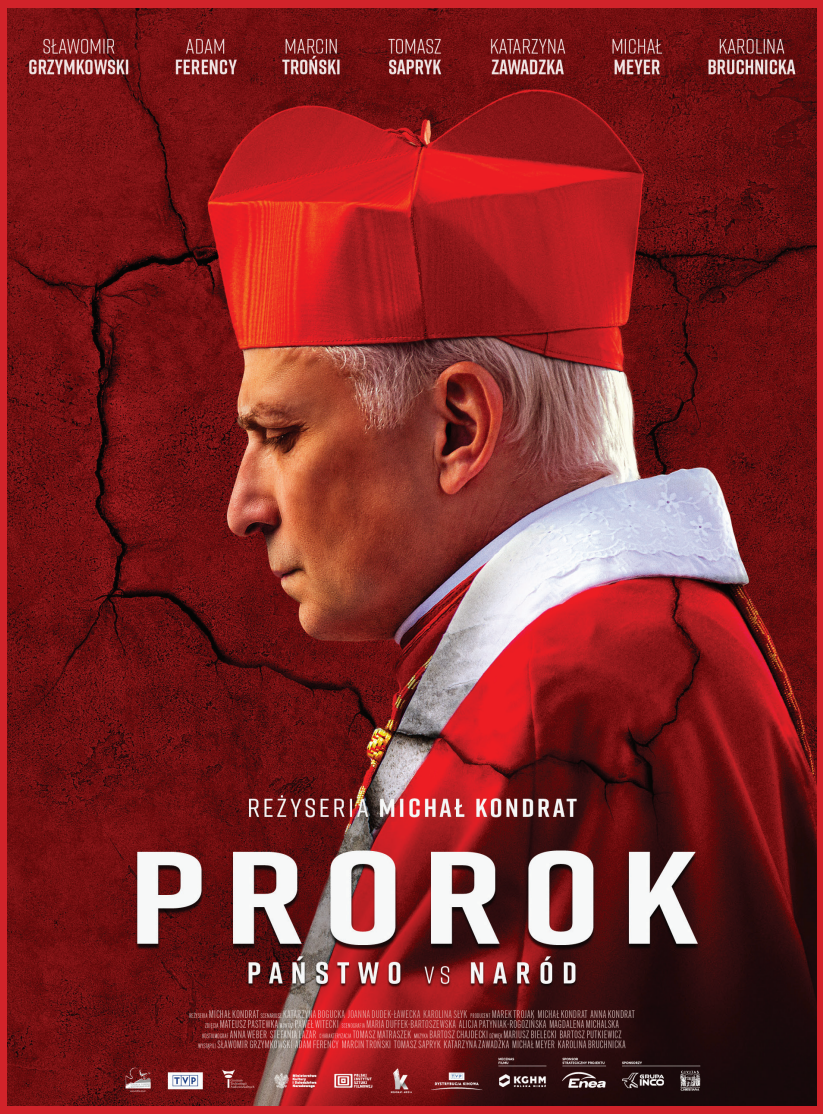

Propozycja dla klas 7-8 szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych

(Nauczyciel prowadząc lekcję wybiera cele – wymagania ogólne i treści – wymagania szczegółowe oraz kryteria sukcesu uwzględniając poziom swoich uczniów)

Cele katechetyczne – wymagania ogólne:

- przybliżenie postaci bł. kard. Stefana Wyszyńskiego;
- ukazanie stosunku kard. S. Wyszyńskiego do władz PRL;
- uświadomienie troski kard. Wyszyńskiego o zachowanie tożsamości chrześcijańskiej Polski.

Treści – wymagania szczegółowe. Uczeń:

- po obejrzeniu filmu i na podstawie dostępnych źródeł podaje najważniejsze fakty z życia kard. S. Wyszyńskiego;
- przytacza własnymi słowami zamieszczone w filmie wybrane wypowiedzi kard. S. Wyszyńskiego nt. wiary i moralności;
- podaje żądania kard. Wyszyńskiego stawiane władzom PRL;
- wyjaśnia tytuł filmu;
- wylicza zaprezentowane w filmie represje władz PRL wobec ludzi Kościoła;
- charakteryzuje postawę kard. Wyszyńskiego względem władz PRL;
- poprawnie podaje datę i sens obchodów Millenium chrztu Polski;
- interpretuje słowa Jezusa „żaden prorok nie jest mile widziany w swojej ojczyźnie” (Łk 4,24) w kontekście kard. Wyszyńskiego i faktów o nim zawartych w filmie.

Cele lekcji w języku ucznia:

lepiej poznasz postać bł. kardynała Stefana Wyszyńskiego – tytułowego „Proroka” z filmu i dowiesz się, jakie było jego zachowanie względem ówczesnych władz PRL; dostrzeżesz związek jego postaw i decyzji z troską o zachowanie wolności i chrześcijańskiej tożsamości narodu.

Kryteria sukcesu:

- podajesz najważniejsze fakty z życia kard. Stefana Wyszyńskiego przedstawione w filmie „Prorok” oraz znane ci z innych źródeł;
- swoimi słowami prezentujesz myśli kard. S. Wyszyńskiego będące jego przesłaniem na temat wiary i moralności;
- wyliczasz żądania kardynała Wyszyńskiego stawiane władzom PRL;
- wyjaśniasz związek tytułu filmu „Prorok” z osobą kard. S. Wyszyńskiego i sprawą operacyjną prowadzoną przeciw niemu;
- określasz postawę kard. S. Wyszyńskiego względem władz PRL przypisując mu konkretne cechy i odpowiadające im zachowania;
- podajesz datę obchodów Millenium chrztu Polski i sens tego wydarzenia;
- interpretujesz słowa Jezusa „żaden prorok nie jest mile widziany w swojej ojczyźnie” na przykładzie sposobu traktowania kard. S. Wyszyńskiego przez władze PRL.

Modlitwa: Psalm 56, 2-7; 9-11

Zmiłuj się nade mną, Boże, bo czyha na mnie człowiek,
uciska mnie w nieustannej walce.
Wrogowie moi nieustannie czyhają na mnie,
tak wielu przeciw mnie walczy.
Podnieś mnie ilekroć mnie trwoga ogarnie,
w Tobie pokładam nadzieję.
W Bogu uwielbiam Jego słowo,
Bogu ufam, nie będę się lękał:
cóż może mi uczynić człowiek?
Przez cały dzień mi uwłaczają,
przeciw mnie obracają wszystkie swe zamysły.
Ku [mojej] zgubie się schodzą,
śledzą moje kroki,
godzą na moje życie.
Ty zapisałeś moje życie tułacze;
przechowałeś Ty łzy moje w swoim bukłaku:
<czyż nie są spisane w Twej księdze?>
Wtedy wrogowie moi odstąpią
w dniu, gdy Cię wezwę:
po tym poznam, że Bóg jest ze mną.
W Bogu uwielbiam Jego słowo,
wielbię słowo Pana.

Wprowadzenie

1. Analiza pojęcia: prorok – giełda definicji, praca ze słownikiem

Uczniowie proponują własne rozumienie pojęcia „prorok”, następnie nauczyciel prezentuje definicję słownikową:

1. «osoba przepowiadająca przyszłość, zwłaszcza nadejście kataklizmów, kary bożej»
2. «charyzmatyczny przywódca lub reformator religijny, któremu przypisuje się szczególne posłannictwo boże i zdolności wizjonerskie»

https://sjp.pwn.pl/sjp/prorok;2508858.html

Podkreśla odmienność znaczenia terminu w sensie biblijnym:

Stary Testament prorokiem nazywa męża przemawiającego w imieniu Boga i z Jego polecenia. W tym znaczeniu prorokami byli również Abraham i Mojżesz. Początków profetyzmu izraelskiego należy szukać w instytucji tzw. widzących. Pojawiały się również zorganizowane grupy proroków, na przykład uczniowie Eliasza i Elizeusza. Dały one podwaliny instytucji tzw. proroków zawodowych i szkół prorockich. Zadanie ich polegało głównie na ustalaniu ideologicznych i moralnych zasad postępowania króla i narodu.

https://biblia.wiara.pl/slownik/67ea4.Slownik-biblijny/slowo/PROROCY

2. **Głosowanie – które znaczenie pojęcia pasuje do kard. S. Wyszyńskiego – tytułowego „Proroka” – słownikowe czy biblijne?**

(uczniowie głosują przez podniesienie ręki. Chętne osoby uzasadniają swoją decyzję).

Nauczyciel zapowiada, że odpowiedzi na to pytanie będą szukać na lekcji, nawiązując do obejrzanego filmu.

Rozwinięcie

1. **Tabela –** uczniowie wspólnie wypełniają tabele na szarym papierze lub na tablicy przytaczając najważniejsze postaci, miejsca i wydarzenia z filmu. Mogą podawać je chętni uczniowie, a wybrana osoba zapisuje, alternatywnie chętne osoby podchodzą i dopisują zapamiętaną postać, miejsce lub wydarzenie, której jeszcze nie wymieniono. Gdy tabele są na szarym papierze lub innych arkuszach, arkusze wędrują pomiędzy uczniami (np. począwszy od jednego arkusza dla każdego rzędu) tak długo, aż każdy będzie miał dostęp do każdego z trzech arkuszy, by dopisać ewentualny brakujący element.
W razie potrzeby nauczyciel naprowadza uczniów na postaci, miejsca i wydarzenia nawiązując do filmu.

- **Postaci** – kardynał Stefan Wyszyński, abp Antoni Baraniak, bp Zygmunt Choromański, Władysław Gomułka, Józef Cyrankiewicz, Zenon Kliszko, Wojciech Jaruzelski, Karol Wojtyła – Jan Paweł II, Papież Paweł VI, Maria Okońska, Magda, Janek, Kazia, dziennikarze;

- **Miejsca** – Komańcza, bombardowane pole w okolicach Dęblina, Warszawa dom arcybiskupów warszawskich, Warszawa Urząd Rady Ministrów, Watykan, Jasna Góra, Liksajny, Gdynia;

- **Wydarzenia** – internowanie prymasa; powrót prymasa do Warszawy, wigilia, aresztowanie obrazu Matki Bożej Częstochowskiej; obchody Millenium chrztu Polski; milenijny akt oddania Polski Matce Bożej; obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego; wybór papieża Polaka.

(Można podkreślić różnymi kolorami osoby, które wspierały kardynała oraz innym kolorem te, które były jemu przeciwne).

> Alternatywnie uczniowie wykonują w grupach (lub rzędami) następujące zadania – jedna grupa sporządza kalendarium życia prymasa – okresu przedstawionego w filmie „Prorok” (1956-1970), inne zaś grupy zajmują się odpowiednio przygotowaniem: mapy wydarzeń przedstawionych w filmie, sieci relacji prymasa z innymi osobami (z zaznaczeniem np. kolorami ludzi Kościoła i władz PRL).
>
> Jeśli pozwalają na to zasady obowiązujące w szkole, uczniowie posiłkują się informacjami z Internetu, szczególnie ze stron poświęconych prymasowi Wyszyńskiemu, np.
>
> *https://wyszynskiprymas.pl/* czy *https://wyszynski.uksw.edu.pl/* .

2. Nauczyciel rozdaje lub wyświetla fragmenty wypowiedzi kardynała Wyszyńskiego z filmu, na podstawie których uczniowie określają cechy kardynała, charakteryzujące go w relacjach wobec różnych osób. Przy wypełnieniu ostatniej kolumny można wykorzystać fragmenty rozmów z filmu (pod tabelą).

Kardynał Stefan Wyszyński wobec		
Boga i Maryi	**wierzących („ósemek", Magdy, Kazi)**	**władz PRL**

Teksty do wyświetlenia lub rozdania:
Żądania prymasa względem władz PRL:

- Przywrócenie prasy katolickiej
- Usunięcie wikariuszy kapitulnych z Wrocławia i Katowic
- Zniesienie dekretu o obsadzaniu stanowisk kościelnych
- Wznowienie prac Komisji Mieszanej Rządu i Episkopatu
- Powrót usuniętego biskupa Adamskiego z Katowic, więzionego biskupa Kaczmarka z Kielc, a także biskupów sufraganów gnieźnieńskich

Rozmowa z premierem J. Cyrankiewiczem:

Premier: *Przyzna Eminencja, że dużo zmieniło się na lepsze. Utworzyliśmy Wspólną Komisję Rządu i Episkopatu, znieśliśmy dekret o obsadzaniu stanowisk kościelnych…*

Prymas: *Tak, w grudniu zeszłego roku. Do tej pory nie opublikowano tekstu porozumienia (…) Nie może się więcej zdarzyć, by przedstawiciele Kościoła byli poddawani brutalnym śledztwom; jak to miało miejsce w przypadku biskupa Kaczmarka czy arcybiskupa Antoniego Baraniaka. Nic nie wróci im zdrowia, które stracili w waszych więzieniach. Chcę mieć także gwarancję swobodnej działalności czasopism kościelnych.*

Rozmowa z sekretarzem KC W. Gomułką 1.05.1957 (m.in. na temat ograniczeń w działalności niezależnych wydawnictw kościelnych i budowy kościołów)

Prymas: *Mogę wydać pozwolenie na przechowywanie Najświętszego Sakramentu w domach. Wie pan, co to oznacza.. miliony kościołów (…) Chcę mieć pewność, że Kościół może działać w Polsce swobodnie.*

Rozmowa z sekretarzem KC W. Gomułką 11.01.1960 (m.in. o blokowaniu statków z darami z Ameryki)

Prymas: *Blokowanie darów nie uderza we mnie, tylko w ludzi. Czy dobro ludzi nie leży na sercu władzy ludowej?*

(inne kwestie – krzyże w szkołach jako rzekoma dyskryminacja niewierzących. Prymas podkreślił, że konstytucja gwarantuje wolność wyznania, a 80% uczących się to katolicy, więc to oni są dyskryminowani; obsadzanie stanowisk kościelnych – nie partia powinna decydować, kto jest wikariuszem; cenzura – skonfiskowanie kazań to dyskryminacja).

3. Nauczyciel podkreśla, że postawa prymasa względem władz jest szczególnie godna docenienia w kontekście działań podejmowanych przez służby – akcji rozpracowania prymasa „Prorok", dotyczącej jego samego oraz jego najbliższego środowiska. W działalność było zaangażowanych wielu agentów. Władze były świadome trudności – przypomnienie dialogu z filmu:

- Przez trzy lata niewoli nie zdecydował się na współpracę…
- Złapiemy go. Każdy ma słabości.

(uczniowie przytaczają sceny z filmu potwierdzające próby „złapania" prymasa – m.in. podsłuchiwanie, podstawionych uczestników Mszy i próbę wykonania zdjęcia w objęciach kobiety, kontrolę auta w czasie przewożenia pączków, przyznanie się współpracowników do donoszenia na prymasa).

Uczniowie otrzymują fragmenty dokumentów związanych z operacją „Prorok" i w grupach analizują treść stron 1-6 (nauczyciel dostosowuje liczebność grup i sposób pracy do możliwości uczniów). Materiały mogą być przekazane w wersji papierowej lub do odszukania przez uczniów przez kod QR.

https://static.prsa.pl/adc985e6-a6b1-4bf5-8115-9145b66b7220.file

Grupy krótko przedstawiają wyniki pracy wyliczając działania podejmowane przeciw prymasowi.

Nauczyciel odczytuje fragment Biblii Łk 4, 16-24:

[Jezus] *Przyszedł również do Nazaretu, gdzie się wychował. W dzień szabatu udał się swoim zwyczajem do synagogi i powstał, aby czytać. Podano Mu księgę proroka Izajasza. Rozwinąwszy księgę, natrafił na miejsce, gdzie było napisane:*

Duch Pański spoczywa na Mnie,
ponieważ Mnie namaścił i posłał Mnie,
abym ubogim niósł dobrą nowinę,
więźniom głosił wolność,
a niewidomym przejrzenie;
abym uciśnionych odsyłał wolnymi,
abym obwoływał rok łaski od Pana.

Zwinąwszy księgę oddał słudze i usiadł; a oczy wszystkich w synagodze były w Nim utkwione. Począł więc mówić do nich: «Dziś spełniły się te słowa Pisma, któreście słyszeli». A wszyscy przyświadczali Mu i dziwili się pełnym wdzięku słowom, które płynęły z ust Jego. I mówili: «Czy nie jest to syn Józefa?» Wtedy rzekł do nich: «Z pewnością powiecie Mi to przysłowie: Lekarzu, ulecz samego siebie; dokonajże i tu w swojej ojczyźnie tego, co wydarzyło się, jak słyszeliśmy, w Kafarnaum». I dodał: «Zaprawdę, powiadam wam: żaden prorok nie jest mile widziany w swojej ojczyźnie.

Uczniowie szukają analogii pomiędzy niechęcią mieszkańców Nazaretu względem Jezusa a niechęcią władz wobec prymasa Wyszyńskiego. Alternatywnie parafrazują słowa Jezusa w Łk 4,24 w kontekście prymasa z perspektywy różnych osób – zarówno sprzyjających mu, jak i wrogich wobec Kościoła.

Nawiązując do filmu, uczniowie przytaczają decyzje prymasa będące odpowiedzią na próby ograniczeń wolności religijnej, np. obchody Millenium i zawierzenie narodu Matce Bożej, peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej (po zabraniu obrazu – „będziemy nosić same ramy").

4. Obchody Millenium krokiem do wolności – nauczyciel podkreśla ważności obchodów 1000-lecia chrztu Polski. Można w tym celu wyświetlić lub rozdać uczniom wydrukowaną chmurę wyrazową haseł związanych z obchodami (ewentualnie najpierw sprawdzić wiedzę uczniów tym temacie, a na koniec wręczyć kartki) (11 haseł).

- **Burza mózgów** – dlaczego obchody Millenium nazywane są krokiem do wolności? W jakie jeszcze sposób kardynał S. Wyszyński zabiegał o wolność wiary? Jakie jeszcze wolności były przedmiotem troski kardynała? (np. wolność zawodu – Magda usunięta ze szkoły za brak legitymacji partyjnej z inspiracji kardynała mogła dalej wykonywać zawód ucząc Kazię; wolność powołania – potajemne święcenia kleryka z Czechosłowacji; wolność od ubóstwa, ucisku – pomoc Kazi i zachęta do kierowania się do kardynała w razie potrzeby; wolność prawdy – w Watykanie słysząc, że jest nazywany „czerwonym kardynałem" stwierdził, że jego każde spotkanie z władzami ma na celu dobro Kościoła; wolność od nienawiści – pozwolił nadal pracować temu, który przyznał, ze donosił na kardynała. Wyrazem jego troski o wolność wewnętrzną człowieka – wolność sumienia – były też słowa, które wypowiadał:

Jeśli Bóg dopuszcza jakieś trudności, to tylko po to, by wyprowadzić z tego jakeś większe dobro

Duch ciemności jest duchem niepokoju. Porzućmy złe myśli!

Musimy być konsekwentni. Trzeba siać…

Zemstą nikomu nie pomożemy, a sobie możemy tylko zaszkodzić

Zło pokonamy tylko dobrem i prawdą.

Podsumowanie

- **Konkluzja** – katecheta stwierdza, że mimo trudnych czasów, jakimi były lata PRL, kard. Wyszyński realizował swą misję wspierania rodaków w zachowaniu tożsamości chrześcijańskiej. W tym sensie – jako duchowy przywódca – dla ludzi Kościoła faktycznie był prorokiem w sensie biblijnym, czyli mężem przemawiającym w imieniu Boga i z Jego polecenia. Nie bez powodu sprawa obiektowa wymierzona w kard. Wyszyńskiego odbywała się pod kryptonimem „Prorok" – władze PRL widziały w nim proroka rozumianego wg słownika jako charyzmatycznego przywódcę

Kardynał Stefan Wyszyński – dziś błogosławiony – nieustannie może wspierać nas w zachowaniu wolności i we właściwym kształtowaniu relacji społecznych. Wciąż aktualne jest jego ABC społecznej krucjaty miłości – program ogłoszony w liście na Wielki Post w 1967 roku. Nauczyciel wiesza załącznik ze „zrywkami" wydrukowany w kilku egzemplarzach zachęcając uczniów, by odrywali dla siebie po jednym cytacie będącym jednym z postulatów tejże krucjaty). Zależnie od pozostałego czasu uczniowie mogą wykonać polecenie 3. proponowane jako praca domowa.

- **Modlitwa**
  Wybrany fragment Aktu oddania Polski w macierzyńską niewolę Maryi, Matce Kościoła, za wolność Kościoła Chrystusowego z 3.05.1966, np.:

Ojcze nasz, któryś jest w niebie, Ojcze Pana naszego Jezusa Chrystusa, którego dałeś światu za sprawą Ducha Świętego, przez Maryję, służebnicę Twoją, Bogurodzicę Dziewicę, Matkę Boga i Kościoła!

Ojcze wszystkich dzieci Bożych, wszystkich narodów i ludów, od którego wszelkie ojcostwo pochodzi na niebie i na ziemi!

Wołamy dziś do Ciebie, przez Pana naszego Jezusa Chrystusa, Pośrednika między niebem a ziemią, przez przyczynę Matki Chrystusowej i naszej Matki, i przez wstawiennictwo wszystkich świętych Patronów polskich!

Z błogosławionej woli Twojego Syna dotarli do naszej ziemi Apostołowie Dobrej Nowiny, ustawili Krzyż – Znak Zbawienia i nadziei, i rozpoczęli chrzcić praojców w Imię Trójcy Świętej. Od tej chwili źródło wody żywej nieustannie spływa na głowy i serca dzieci Narodu polskiego. Zostaliśmy włączeni do wielkiej rodziny Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusa. Przenikani duchem wiary, nadziei i miłości, przyjmując Ziarno Boże w serca nasze, przynosiliśmy owoc cierpliwości. Przez wieki pozostaliśmy, jako naród ochrzczony, wierni Tobie, Twojemu Synowi, Jego Krzyżowi i Ewangelii, Kościołowi świętemu i jego Pasterzom.

Dziś wołamy do Ciebie z wdzięcznością: „Błogosławiona niech będzie Święta Trójca i nierozerwalna Jedność. Uwielbiamy Ją, gdyż okazała nad nami Miłosierdzie Swoje".

http://centrumzawierzenia.jasnagora.pl/milenijny-akt-oddania-polski-matce-bozej/

Praca domowa

Zależnie od typu szkoły oraz poziomu klasy nauczyciel wybiera dowolne polecenia spośród poniższych:

1. **Wskaż** trzy cechy prymasa Wyszyńskiego. Wybierz jedną z nich i wyjaśnij, w jaki sposób może dziś może być ona pomocna w wyznawaniu wiary.
2. **Przygotuj** krótką recenzję filmu „Prorok".
3. **Napisz,** jak rozumiesz słowa chłopa siejącego podczas ostrzału wspominane przez kard. Wyszyńskiego „Trzeba siać, inaczej tylko ugór nam zostanie" w kontekście przedstawionej w filmie działalności prymasa.
4. **Przeczytaj** uważnie zerwany na lekcji postulat z „AMC społecznej krucjaty miłości". Przypomnij sobie film i zobrazuj tę myśl prymasa Wyszyńskiego sytuacją z filmu (pisemnie bądź przygotuj wypowiedź na ten temat).
5. **Przypomnij sobie** początek filmu i jeden z dialogów prymasa Wyszyńskiego z abpem A. Baraniakiem:

Prymas: *Wziąłeś na siebie ciężar odpowiedzialności prymasa Polski.*
Arcybiskup: *Nie mogłem się ześwinić…*
Prymas: *Wiele ci zawdzięczam, Antoni i cały Kościół w Polsce. Gdybyś dał się złamać, skończyłoby się jak na Węgrzech lub w Czechosłowacji.*

Wykonaj jedno z zadań:

a. W dostępnych źródłach poszukaj informacji na temat abpa Antoniego Baraniaka i sporządź w dowolnej formie (pisemnie, graficznie, mapa myśli, plakat, infografika itp.) krótką notatkę o nim. Możesz skorzystać ze strony

http://www.antonibaraniak.pl/

b. Poszukaj informacji o Kościele na Węgrzech lub w Czechosłowacji w czasach komunizmu i przedstaw w dowolnej formie (pisemnie, graficznie, mapa myśli, plakat, infografika itp.). Możesz w tym celu wykorzystać dostępne w sieci artykuły: T. Kopyś, Kościół Katolicki na Węgrzech w latach 1945–1989 ze szczególnym uwzględnieniem Soboru Watykańskiego II, „Rocznik Teologiczny" 1(2016), s. 85-122 oraz P. Boryszewski, Kościół, którego nie było – Kościół katolicki w Czechosłowacji w dobie komunizmu, „Saeculum Christianum" 1(2001), s. 235-258.

Uwaga dla katechety – podczas kolejnej lekcji (lub innej – stosownie do rozkładu materiału) warto szerzej poruszyć tematykę wskazaną w obu punktach zadania **4.** pracy domowej.

Przygotowała: dr Aneta Rayzacher-Majewska